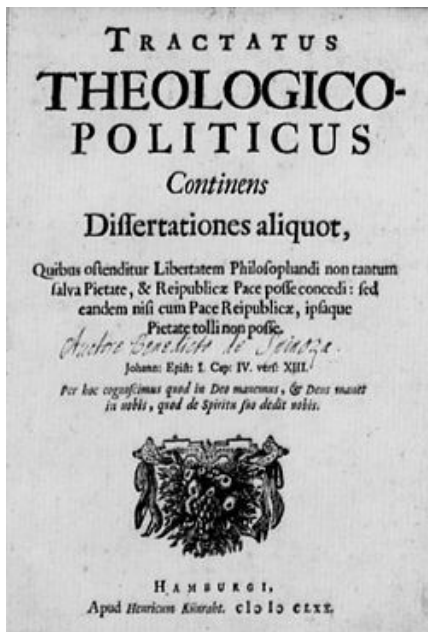

B. J. Spinoza

Spinoza Kring Soest

Op 8 april 2017 gaf dr. Paul Juffermans bij de Spinozakring Soest een lezing over het Theologisch Politiek Traktaat, een van de twee grote werken van onze grootste Nederlandse filosoof Spinoza.

Hiervan een kort verslag.

Dr. Paul Juffermans is arts-filosof. Na 15 jaar werkzaam te zijn geweest in de gezondheidszorg, studeerde hij filosofie aan de Radboud Universiteit te Nijmegen, met als specialisatie godsdienstfilosofie. In april 2003 promoveerde hij op de godsdienstfilosofie van Spinoza. Momenteel verzorgt hij cursussen over wijsgerige onderwerpen in het algemeen en de filosofie van Spinoza in het bijzonder.

In september 2017 geeft hij voor de Spinozakring een cursus over Theologisch Politiek Traktaat,(meestal afgekort tot TTP) en deze lezing was alvast een kennismaking hiermee.

De 17e-eeuwse Spinoza is ook in deze moderne tijd nog hoogst actueel, maar heeft natuurlijk wel een andere tijdshorizon. Daar moet wel rekening mee gehouden worden. In zijn tijd was er een ander politiek bestel. Er waren geen politieke partijen, geen verkiezingen en geen trias politica. Die kwamen pas onder Montesquieu. Het was de eeuw van de opkomst van de natuurwetenschappen (Newton). Het TTP moet men dan ook zien in zijn historische context en is een krachtenspel tussen religie en staat.

Door de banvloek was Spinoza los van elk institutionele of kerkelijke godsdienst en kon daardoor de religie van een afstand kritisch onderzoeken. Hij stelde daarbij veel bijgeloof aan de kaak. Het doet er volgens hem niet toe waar je in gelooft, als het geloof maar in dienst staat

B. J. Spinoza

Spinoza Kring Soest

van moreel handelen.

In de laatste vijf hoofdstukken van het TTP legt hij de nadruk op het politieke aspect. Als men bij een politieke samenleving de politiek weg zou strepen, komt men in een natuurtoestand terecht en is het ieder voor zich. Wil men echter overleven, dat heeft men zijn medemens nodig en om een stabiele situatie te creëren, moet men regels en wetten opstellen en daarvoor de macht overdragen aan de overheid. Er was in die tijd nog geen VN of Europese Gemeenschap. maar wel verdragen met Engeland en Frankrijk. Als het echter in het belang van de Republiek was, konden die ook zo weer worden verbroken. Johan de Witt was daar een meester in.

Hoe verhoudt zich nu de macht van de overheid tot de vrijheid van Spinoza?

Spinoza had een dynamisch machtsbegrip. Bij hem was macht in de eerste plaats de macht van de oneindige natuur (= God). De mens is een maaksel van de natuur en het denken c.q. de handelingsmacht van de mens vloeit voort uit de natuur.

Juffermans haalt hier ook de Ethica erbij waar de conatus (overlevingsdrang) een centrale positie inneemt en waar eendracht de samenwerking en de tweedracht het isolement tot gevolg heeft. Met verwijzing naar de hedendaagse problematiek wijst Juffermans ons op stelling 40 in het derde boek van de Ethica, dat een groep wordt afgerekend op de schade, die veroorzaakt is een individu. Als wij emoties zien zijn wij geneigd die over te nemen waardoor er een groepsemotie ontstaat, de zgn. massapsychologie.

Ook is er geen grotere haat dan de theologische haat en bepaalde Godsbeelden legitimeren de individuele haat. Deze variant van de religie noemt Spinoza superstitie.

In het TTP vindt men geen stellingen, zoals in de Ethica en daarom is het TTP eigenlijk een subtekst van de Ethica.

In het TTP laat Spinoza aan de hand van de Hebreeuwse geschiedenis zien, hoe het mis kan gaan, waaruit de Republiek der Nederlanden een les zou kunnen leren. Hij is ook een voorstander van de democratie, omdat daarin de afstand tussen de staat en het volk het geringst is. Hij beschouwt de vrije uitwisseling van gedachten als de bloedsomloop van de samenleving. De macht in een politiek bestel behoort aan niemand en aan allen toe.

Dit is slechts een kort verslag van de veel uitgebreidere en boeiende lezing, die werd afgesloten met een levendige en diepgaande discussie.

Vanaf 30 september 2017 behandelt dr. Paul Juffermans voor de Spinozakring Soest in een cursus van acht bijeenkomsten het gehele Theologisch Politiek Traktaat.

Zie het onderdeel "Studiegroepen" op deze website.

Gonny Pasman - Sakkers

8 april 2017